

У. П. Крук. Сялянскі рух на Беларусі, 1864—1900 гг. / Пад рэд. М.В. Біча. Мн.: Навука і тэхніка, 1993. 175 с.

Разглядаемая манаграфія прысвечана актуальнай, але ў той жа час яшчэ мала распрацаванай тэме. Даследаванне ўяўляе сабою першую ў беларускай гісторыяграфіі абагульняючую працу, у якой дасцпа колькасная і якасная характарыстыка аграрнага руху ў парэформены перыяд. Шырока выкарыстоўваючы апублікаваныя матэрыялы, дакументы архіваў Рэспублікі Беларусь і краін блізкага замежжа, перагледаны друк, а таксама спецыяльную літаратуру, аўтар, на наш погляд, здолеў раскрыць перадумовы сялянскага руху, паказаць яго характар і віды, інтэнсіўнасць, дынаміку і гістарычнае значэнне.

Добрае уражанне выклікае першы раздзел, у якім пераканаўча аналізуецца сацыяльныя і эканамічныя прычыны сялянскага руху, аслаблівасці развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы. Аўтар правільна зазначае, што ў аграрных адносінах парэформеннай Беларусі першароднае значэнне мела пытанне аб землеўладанні, формах зямельнай уласнасці, размеркаванні ўгоддзяў паміж грамадскімі групамі і класамі. Менавіта ад іх у значнай ступені залежыў характар сацыяльна-эканамічнага развіцця беларускай вёскі. Шмат увагі надаецца і рэшткам феадалізму, падаткаваму ўціску, беспраўю сялянства, што таксама ўплывала на змест іх барацьбы за «зямлю і волю».

Цэнтральнае месца ў манаграфіі займаюць непасрэдна пытанні сялянскага руху на Беларусі ў 1864—1900 гг. Яго асветленне заснавана на падставе аналізу фактычнага матэрыялу, абагульнення і апрацоўкі статыстычных дадзеных па розным метадыкам. Вынікам гэтай карпатлівай працы з'явіліся арыгінальныя тэблицы, у якіх змешчаны новы і вельмі важны статыстычны матэрыял пра сялянскія хваляванні, грунтоўна паказаны віды сялянскага руху, а таксама міжсялянскія сутыкненні на зямельных пытаннях. Аўтар падлічыў, што ў разглядаемы час у сялянскім руху Беларусі пераважала ўсё ўзрастаючая барацьба за зямлю і ў цэлым ён меў выразную антыпамешчыцкую накіраванасць. На другім месцы знаходзіліся выступленні супраць улад, многія з якіх былі выкліканы несправядлівасцю прыгонніцкіх паземельных адносін. Але зусім мала было выступленняў супраць капіталістычнай эксплуатацыі. Прычына гэтага бачыцца ў тым, што разлажэнне сялян было яшчэ не настолькі глыбокім, каб абумовіць шырокае развіццё

барацьбы ўнутры самога класа і таму, змагаючыся з памешчыкамі, яны дзейнічалі як адзінае цэлае.

Вартасцю разглядаемай манаграфіі з'яўляецца і тое, што сялянскі рух у ёй пададзены ў цеснай сувязі з сацыяльна-эканамічным і палітычным развіццём краіны.

Безумоўна, што не ўсе пытанні гэтай складанай праблемы атрымалі поўнае і ўсебаковае асветленне, у шэрагу выпадкаў манаграфія перагружана статыстычным матэрыялам, а прыклады сялянскіх выступленняў занадта распісаны. Трэба было б больш аргументавана растлумачыць, што замінае дакладна назваць лічбу сялян, якія былі ахоплены рухам.

Тым не менш знаёмства з кнігай дазваляе зрабіць выснову, што перад намі сур'ёзнае і арыгінальнае даследаванне. Яно вызначаецца навізнаю, насычана багатым фактычным матэрыялам і будзе карысным усім, хто цікавіцца гісторыяй Бацькаўшчыны.

В. Р. Рудкін,
У. А. Сосна,
Ю. Л. Казакоў

Е. В. Пиульский. Политология: Тексты лекций в 2 частях. Гродно: Гродненский государственный ун-т им. Я. Купалы. Ч. I. 1992. 50 с.; Ч. II. 1993. 60 с.

Паліталогія пакуль што новая вучэбная дысцыпліна ў вышэйшых навучальных установах Рэспублікі Беларусь. Выкладанне яе звязана з шэрагам сур'ёзных цяжкасцей, і ў першую чаргу з адсутнасцю вучэбных і вучэбна-метадычных дапаможнікаў. Таму выданне тэкстаў лекцый па паліталогіі дацэнта кафедры філасофіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы Я. В. Півульскага актуальнае і своечасовае.

Вучэбны дапаможнік П. В. Півульскага складаецца з дзвюх частак і ўключае 11 тэм. Структура іх грунтуецца на вопыце стварэння замежных падручнікаў па паліталогіі (у прыватнасці Рэспублікі Польшча) і адпавядае мэтам дыдактычнага працэсу.

Усе тэмы лекцый напісаны на падставе найпоўшай як беларускай, так і замежнай грамадска-палітычнай літаратуры, з добрым веданнем зместу прадмета, на высокім метадычным і тэарэтычным узроўні. Каштоўным з'яўляецца і тое, што ў тэкстах лекцый не толькі выкладаюцца галоўныя праблемы палітычнай навукі, але даюцца спасылкі на літаратуру, якая арыентуе чытача на самастойныя паглыблены падыход

да вивучення той альбо іншай проблеми. Не абыйдзены аўтарам і дыскусійныя праблемы паліталогіі.

Асабліва ўдала, на наш погляд, выкладзены тэмы «Улада ў палітыцы», «Суб'екты палітыкі», «Палітычная дзейнасць», «Грамадскія арганізацыі і аб'яднанні», «Палітычнае лідэрства», «Палітычная культура». Зразумела, што некаторыя пытанні тэорыі і практыкі палітычнай навукі ў вянку шэрагу прычын (у тым ліку і невялікага аб'ёму вучэбнага дапаможніка) разгледжаны менш грунтоўна. Але ў такім выпадку аўтар адрасуе студэнтаў да адпаведнай грамадска-палітычнай літаратуры, з якой можна атрымаць больш змястоўнае тлумачэнне той ці іншай праблемы.

Рэцэнзуемая праца, апрабаваная шматтадовай дыдактычнай практыкай аўтара, пакідае вельмі добрае ўражанне. Разам з тым некаторыя тэмы не атрымалі ў дапаможніку дастаткова поўнага асвятлення. Гэта тычыцца перш за ўсё лекцыі «Партыі і партыйныя сістэмы», дзе не знайшлі адлюстравання апошнія падзеі ў палітычным жыцці Беларусі.

Значным недахопам з'яўляецца і адсутнасць у выданні тэмы, прысвечанай гісторыі сусветнай і нацыянальнай палітычнай думкі. Гэтыя недахопы трэба ліквідаваць пры перавыданні тэкстаў лекцый.

У цэлым вучэбны дапаможнік, кіруючай ідэяй якога з'яўляецца аналіз метадаў і сродкаў «палітычнага рэгулявання палітычнага жыцця», заслугоўвае пазітыўнай адзнакі і можа быць эфектыўна выкарыстаны ў дыдактычным працэсе. Ён будзе каштоўным пры вивучэнні палітычнай навукі не толькі для студэнтаў Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта, але і для студэнтаў іншых навучальных устаноў рэспублікі.

**В. Ф. Шалькевіч,
А. Д. Кішкевіч**

Randel Helms. Cospel fictions. Prometheus Books, Buffalo; New-York. 1989. 154 p.

Книга профессора Аризонского университета Р. Хелмса «Божественные чудеса» посвящена анализу истоков религиозного сознания, обращение к которым является весьма актуальным в изучении оснований формирования человеческой духовности и ее роли в современных цивилизационных процессах. Своей проблематикой данная работа обогащает исследование в области мифологии и теологии, представляя собой конкретизацию исследовательского метода Р. Бульмана.

Нетрадиционный подход к изучению христианской духовности помогает автору углубиться в историю создания христианских трудов, успешно применяя метод литературно-художественного анализа в исследовании мифологических образов. При этом он широко использует работы античных мыслителей, таких как Плутарх, Плиний и др. Им показано, что теологическая духовность евангелий связана с отказом от языческой религиозности с ее обычаями принесения в жертву животных для умиротворения богов. Это создавало предпосылки для формирования особого менталитета, который исключает злобу, вражду, насилие и предлагает иные мировоззренческие и ценностные установки человеческого сознания, включающие идеи примирения, сопереживания, милосердия. Эта жизненная практика нашла письменное отражение в теоретических поучениях, хотя интуитивно образный метод мышления постигался и использовался через литературные способы и средства выражения.

Для специалистов, работающих в области философии религии, может представлять интерес проводимая в рецензируемой работе идея о том, что, описывая жизнь Иисуса, Матфей знал работы Марка и опирался на них. Профессор Р. Хелмс демонстрирует глубокое знание истории евангелий, рассматривая их как составную часть мировой литературы. Поставив своей целью выявить содержательные компоненты евангелий и их динамику, он показывает, что если в первых трех евангелиях верование как альтернатива рациональному осмыслению бытия предшествует чудесам, то в евангелии от Иоанна чудеса предшествуют верованию, привлекая внимание к феномену Иисуса и осуществлению его миссии в этом мире.

Интерес представляют проведенные автором корреляции между европейской и восточной культурными традициями, которые позволяют вскрыть механизмы формирования отдельных мифов и легенд под влиянием индийской религии.

Широкое использование Р. Хелмсом оригинальных источников, их глубокий теоретический анализ, авторская интерпретация исследуемой проблематики, несомненно, привлекают внимание не только философов-религиоведов, но и всех, кто интересуется проблемами духовной культуры, истоками и механизмами ее формирования.

**Я. С. Яскевич,
Л. Ф. Кузнецова**